

Señora Deputada de Cultura da Deputación Provincial de Lugo, Dona Pilar García Porto.
Prezado Antonio Reigosa.
Amigas e amigos.

Antes de comezar esta breve presentación, quería facer unha lembranza especial ao querido e admirado compañeiro e amigo Isidro Novo quen, con Antonio Reigosa, responsábel da Sección de Literatura de Tradición Oral da Asociación de Escritoras e Escritores en Lingua Galega, foi alicerce, unha das pedras basilares nas que se sustenta para sempre esta fermosa casa comunal que é esta xornada que hoxe celebramos. Para el e a súa familia o noso recoñecemento, o noso abrazo fraterno. Un escritor permanece na súa obra nos seus libros, e estas xornadas son tamén parte da súa obra, da que permanece.

Da man desta Sección de Literatura de Tradición Oral da AELG, celebramos hoxe esta xa undécima Xornada, co lema *O rol da muller na literatura de tradición oral* coordinada por Antonio Reigosa e Lois Pérez, coa colaboración da Asociación Socio-Pedagóxica Galega e co patrocinio da Deputación Provincial de Lugo. O noso recoñecemento á Deputación Provincial na súa area de cultura e a súa deputada, que hoxe nos acompaña. E ao compañeiro Ernesto na Secretaria Técnica da AELG que, coa súa profesionalidade e entusiasmo, fai posíbel que estas xornadas cheguen sempre a bo termo.

A muller na tradición oral. En cada tempo, en cada chanzo da vida de a diario, a nosa literatura oral levantaba acta notarial do acontecer –como di o Dicionario da RAG, levantaba acta fidedigna–, de feitos que presenciaba ou que lle constaban. Ao tempo que reflectía os estratos sociais e o papel asignado a cada membro da comunidade. Isto servía de regulación e control das condutas sociais, en cada sociedade concreta e tamén na galega, que ten unha determinada visión do mundo.

Se a tradición oral foi determinante en todas as culturas, en todos os sistemas literarios, na cultura galega e na literatura en concreto foino de xeito particular. E dentro dela foi fundacional o papel da muller: o seu papel socioeconómico, sociocultural. A muller que mantén en pé as economías domésticas e algo máis, a Economía con maiúsculas, se me permitides. O traballo no eido, o traballo na casa, a crianza, o goberno da casa, a transmisión de todos os saberes que sustentan unha cultura. Se en todas as sociedades cun grande peso do rural, que alicerza a tradición oral, a muller foi determinante, engadamos na realidade galega o que significa un pobo maltratado pola emigración. Teño visto a semellanza dos efectos da nosa emigración na nosa sociedade cos fenómenos dolorosos de pobos sometidos a prolongadas guerras. A emigración coma asoladora e silenciosa guerra “incruenta” contra un pobo ao longo da historia que extenúa o seu futuro.

Como anuncia o programa falaremos nos distintos relatorios do feminino, fundamentalmente de como é mostrado dende os ollos do poder masculino, do patriarcado que era o que determinaba e establecía o status social, o rol que lle era

asignado ás mulleres dentro del: a cultura patriarcal constituída sobre a infravaloración da muller.

Mais a muller galega, quizais polo papel socioeconómico que desenvolvía, tiña ás veces voz propia, que contradecía o papel determinado pola centralidade masculina e que verbalizou o que consideraba o lugar que ela merecía e desexaba ter por dereito propio. Defendendo a súa dignidade como nai solteira, por exemplo, ou situando os homes no lugar que conviña ás súas necesidades. A obra de Rosalía dános fe disto.

Algúns de nós, por tempo xeracional, tivemos a fortuna de, en períodos da primeira infancia, estar rodeados das mulleres da familia e de veciñas de porta. Por isto me sinto moi próximo biograficamente ao que a poeta Olga Novo describía no seu relatorio na xornada sobre *Sexo e obscenidade*, como *ese xineceo da cociña de aldea, rodeada do coro comunal de mulleres que intercambiaban saberes e confidencias*. Como ela, tamén escoitei delas como tecían o rico cosmos oral do feminino que partillaban nos máis diversos labores comunais: nas sachas do millo ou nas debullas... Ou na anoitecida arredor do alambique que destilaba o bagazo e facía o licor transparente, ao tempo que destilaba a vida das mulleres, múltipla nas súas voces, dita con espesa transparencia da sabedoría dos dicires propios ou alleos, nas noites outonais ao tempo que as conversas en ton de confianza eran para min fonte inesgotábel de saber. A crítica velada ou aberta de determinados comportamentos de homes ou doutras mulleres, arredor da cociña bilbaína. Aquelas voces e os seus saberes, co ton de rexouba ou coa palabra doce ou dorida, ou con afiado gume, nas expresións mais ricas e veraces. Sendo especialmente enriquecedor para aquel aínda rapaz todo o que tiña a ver coa sexualidade.

O paso do tempo levoume a entender o peso do patriarcado nas súas vidas, nas vidas de todos nós, que na asignación de roles nos roubaba unha comunicación co feminino xa dende nenos. Como a linguaxe do feminino nos era negada aos rapaces e nos fixo vivir nun mundo de linguaxes paralelas ao que só podíamos acceder naquelas conversas polas gretas abertas no tempo dos labores comunais. Elas déronme o agasallo da realidade real. Aquela que é suma da realidade que podemos tocar coas maos, máis a realidade soñada: a realidade que vive e non se ve rosaliana.

Sede benvidas e benvidos a esta Xornada.

Cesáreo Sánchez Iglesias
Presidente da Asociación de Escritoras e Escritores en Lingua Galega